

Muhasebe Mesleğinde E-Dönüşümün Muhasebe Meslek Mensuplarının Mutluluk ve İş Tatmini Seviyeleri Üzerine Etkisi¹

Vesile ÖMÜRBEK¹ , Özen AKÇAKANAT² , Zehra KILINÇ^{3*}

¹ Prof. Dr., Süleyman Demirel University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Business Administration, Isparta, Türkiye

² Assoc. Prof. Dr., Süleyman Demirel University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Banking and Finance, Isparta, Türkiye

³ Lecturer Dr., Süleyman Demirel University, Scientific Research Projects Coordinatorship, Isparta, Türkiye

Geliş Tarihi/Received: 30.12.2022

Doi: 10.31200/makuubd.1226881

Kabul Tarihi/Accepted: 14.02.2023

Araştırma Makalesi/Research Article

ÖZET

Günümüzde teknolojik gelişme birçok alanda yaşanmakta ve bu gelişmeler sürekli olarak kendini güncellemektedir. Teknolojik ilerleme birçok mesleği etkilediği gibi muhasebe mesleğini de büyük ölçüde etkilemiştir. Dijital ortama entegre edilen muhasebe bilgileri, fiziksel evrakların yanı sıra yeni bilgisayar programları ile işlem görmektedir. Bu durum, bilindik muhasebe mesleğini icra eden meslek mensuplarının da profilini değiştirmiştir. Önceleri elle yapılan birçok iş, dijital ortama aktarıldığı için muhasebe meslek mensupları dijital ortamda işlem yapma konusunda adapte olma süreci yaşamaktadır. Bu çalışmanın amacı ise, muhasebe alanında yaşanan e-dönüşümün, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk ve iş tatmini seviyeleri üzerinde nasıl bir etki yarattığını tespit etmektir. Bu doğrultuda, Antalya ilinde mesleklerini icra eden 154 muhasebe meslek mensuplarına anket uygulanmıştır. Analiz sonucunda ise, kullanılan hipotezler desteklenmiş ve e-dönüşüm öncesi muhasebe meslek mensuplarının mutluluk ve iş tatmin düzeyleri e-dönüşüm sonrasına göre anlamlı bir şekilde daha yüksek seviyede gerçekleştiği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: E-Dönüşüm, İş Tatmini, Mutluluk, Dijitalleşme.

¹ Çalışma ile ilgili etik kurul onayı alınmıştır. Etik Kurul Onayı Veren Kurul: Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulu, Etik Kurul Tarih: 30/06/2020, Karar No: 93/5.

* Sorumlu yazar/Corresponding author
E-mail/e-ileti: zehrakilinc@sdu.edu.tr

The Effect of E-Transformation in Accounting Profession on Happiness and Job Satisfaction Levels of Professional Accountants

ABSTRACT

Today, technological development is experienced in many areas, and these developments are constantly updating themselves. Technological progress has greatly affected the accounting profession as it has affected many professions. Accounting information integrated into the digital environment is processed with new computer programs as well as physical documents. This situation has also changed the profile of members of the profession who practice the familiar accounting profession. Since many works that were previously done manually have been transferred to the digital environment, professional accountants are in the process of adapting to transacting in the digital environment. The purpose of this study is to determine how e-transformation in the field of accounting has an effect on the happiness and job satisfaction levels of accountants. In this direction, a questionnaire was applied to 154 professional accountants practicing their profession in Antalya. As a result of the analysis, the hypotheses used were supported, and it was determined that the happiness and job satisfaction levels of professional accountants before e-transformation were significantly higher than after e-transformation.

Keywords: E-Transformation, Job Satisfaction, Happiness, Digitalization.

1. GİRİŞ

Filozof Herakleitos'a göre; "*değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.*" İnsanlık tarihi boyunca insanın sürekli değişim ve gelişim içerisinde olduğu gözlemlenmektedir. Günümüz çağının toplumu bilgi toplumu olarak adlandırılmaktadır. Gelişen teknoloji tüm hayatımızı etkilemekte ve hemen hemen birçok meslekte teknolojik gelişmeler kullanılmaktadır. Dijital çağ sayesinde muhasebe alanında da oldukça önemli değişimler yaşanmaktadır.

30 yılı aşkın süre önce muhasebe alanında kullanılan en ileri teknoloji hesap makinesiyle günümüzde neredeyse muhasebe ile ilgili işlemlerin hemen hemen birçoğu teknoloji kullanılarak yapılmaktadır. Muhasebe işlemleri yapılırken teknoloji kullanımı ihtiyaçtan ziyade zorunlu hale gelmiştir.

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgilerin ve verilerin elde edilmesi, işlenmesi ve analiz edilip raporlar haline getirilmesi daha hızlı ve kolay olmaktadır. Bu durum tüm dünyada dijitalleşmenin kaçınılmaz hale gelmesine sebep olmuştur (Gökçen & Özdemir, 2016, s.138;

Erdoğan, 2020, s.6). İşletmeler faaliyetlerini verimli ve etkin hale getirebilmek için mevcut sistemlerinde yeniliğe gitmiştir. Böylelikle işletmeler dijital dönüşümü gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu değişimden en çok etkilenen alanlardan birisi de muhasebe alanıdır. Geleneksel kayıt tutma yöntemlerinin sınırlılıklarını ortadan kaldıran dijital dönüşüm bilginin ulaşımını, saklanmasını, kontrolünü ve karşılaştırma yapılmasını da kolaylaştırmıştır. Bu sayede muhasebe anlayışı değişime uğramış yenilikçi bir yaklaşım ortaya çıkmıştır (Arslan & Karkacier, 2019, s.430).

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde muhasebe alanında yaşanan e-dönüşümün, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk ve iş tatmini seviyeleri üzerinde nasıl bir etki yarattığını tespit etmektir. Bu doğrultuda dört başlık şeklinde ilgili konu başlıklarına ve analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Çalışmanın birinci başlığı muhasebe meslek mensupları ve muhasebede e-dönüşüm olup, bu başlıkta e-dönüşüm sayesinde muhasebe alanında yapılan yeniliklerden söz edilmektedir. Çalışmanın ikinci kısmında iş tatmini ve mutluluk kavramlarının tanımları yapılmıştır. Bu kavramlar muhasebe meslek mensupları açısından incelenmiştir. Üçüncü başlıkta ise, muhasebe alanında yaşanan e-dönüşüm, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk ve iş tatmini ile ilgili konularda yapılan bazı çalışmalardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, ülkemizde muhasebe alanında yaşanan e-dönüşüm, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk ve iş tatmini seviyeleri üzerinde nasıl bir etki yarattığını tespit etmek için Antalya ilinde mesleklerini icra eden 154 muhasebe meslek mensubuna uygulanan anket sonuçları değerlendirilmiştir.

2. MUHASEBE MESLEK MENSUPLARI VE MUHASEBEDE E-DÖNÜŞÜM

En genel tanımıyla, muhasebe, bir işletmenin finansal sonuçlardan elde ettiği doneleri sayısal veriler halinde toplayan, kayıt altına alan, sınıflandıran, analizler yapan ve raporlayan sistemdir (Büyükmirza, 2008, s.27). Yıllar içerisinde gelişimine devam eden muhasebe bu süreçler içerisinde meslek haline gelmiştir. Bu mesleği icra eden meslek dalı çalışanlarına muhasebeci denilmektedir (Gökgöz, 2011, ss.167-170).

1990'lı yılların ortalarına kadar mürekkepli kalemle defter tutma işlemleri yapılmaktaydı. Aynı şekilde beyannameler ve bildirge mürekkep kalemle beyan edilmekteydi. Bir işlem yapıldığında hata tespit edilmişse mevzuat kurallarına uyularak hataların üzeri çizilmekte ve doğrusu yazılarak düzetme yapılmaktaydı. Bu durum manuel olarak yapıldığı için

işlemlerin düzeltilmesi uzun zaman almaktaydı. 1994 yılında tek düzen hesap planının yürürlüğe girmesiyle muhasebe kayıtlarının standartlaştırılması sağlanmıştır. Yazılım işletmeleri muhasebe işlemleri için paket programlar geliştirmeye başlamıştır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte işlemler daha kolay yapılmaya başlamıştır. Böylelikle yapılan hata payı asgari düzeye düşmüştür. Yazılım firmalarının geliştirmiş oldukları paket programlar sayesinde, e-fatura, e-defter, sosyal güvenlik yazılımları gibi programlar geliştirilmiş ve hala günümüzde geliştirilmeye devam edilmektedir. Bu gelişmeler, iş ve evrak yükü fazla olan muhasebe mesleğinin yükünü önemli ölçüde azaltmasına yardımcı olmuştur. Ayrıca, sürekli değişen muhasebe mevzuatlarını da meslek mensupları teknoloji sayesinde daha kolay takip edebilmektedir. Muhasebe yazılım programları sayesinde birden fazla mükellefi olan meslek mensuplarının belli zaman aralıklarında vermesi gereken beyannameleri ve bildirgeleri dijitalleşmiştir. Bu durum meslek mensuplarının yapması gereken işleri zamanlama konusunda yardımcı olmaktadır (Emer, 2022, ss.223-224).

Kayıt etme, belgeleme, arşivleme, raporlama gibi muhasebe uygulamalarında dijital dönüşümle birlikte köklü değişimler olmuştur. Ayrıca muhasebe meslek mensuplarının da çalışma sistemleri değişmiştir. Geleneksel defter kayıtları yerini teknolojik ortamda kayıt etmeye devretmiştir. Artık belgeler elektronik ortamda hazırlanmaya ve alıcısına ulaştırılmaya başlanmıştır. Islak imza yerine dijital imza kullanılmakta olup işlemler daha güvenli bir ortama taşınmıştır. Arşivler fiziki ortamdan dijital ortama aktarılmış güvenli bir ortamda verilerin korunması sağlanmıştır. Eskiden raporlama süreci çok zaman almasına karşın dijital ortama muhasebe kayıtlarının aktarılmasıyla raporlama süreci hızlı bir şekilde gerçekleşmeye başlamıştır. Meslek mensuplarının mesleki bilgilerinin yanı sıra dijital ortamın kullanması zorunlu hale gelmiştir (Güney & Özyiğit, 2015, s.290; Erdem & Gülten, 2021, s.7). Yazılım programları ve elektronik uygulamalar bu gelişmeler sayesinde muhasebe uygulamalarında kullanılmaya başlanmıştır. E-dönüşüm 2003-2004 yıllarında ilk olarak, vergi beyanı, tahakkuku ve ödemelerinin elektronik ortamda yapılması gibi yenilikler eylem planında açıklanmıştır. Daha sonra ise, 2005 yılından itibaren elektronik beyanname ile uygulanmaya başlanmıştır (Alptürk, 2008, s.12). Yıllara göre değişkenlik gösteren muhasebe alanındaki teknolojik gelişmeler sayesinde, 2010 yılında e-faturaya, 2013 yılında e-defter ve e-arşiv faturasına, 2018 yılında e-irsaliyeye, e-müstahsil makbuzu ve e-serbest meslek makbuzuna geçiş yapılmış ve bu alandaki dijital uygulamalar kullanılmaya başlanmıştır (Şençiçek Tektüfekçi, 2013, s.92; Tektüfekçi, 2019, s.45).

E-dönüşüm sistemi her alanda olduğu gibi muhasebe alanında da meslek mensupları açısından hem avantaj hem de dezavantaj sağlamaktadır. Avantajları açısından bakıldığında meslek mensuplarının iş performansına olumlu yönde katkı sağladığını, iş yükünü azalttığını ve mesleği daha verimli hale getirdiği gibi özelliklerinden bahsetmek mümkündür. Defterleri arşivleme ve kâğıt masrafları gibi maliyet yükleri ortadan kalkmıştır. Elle yapılan muhasebe kayıtları teknolojik gelişmeler sayesinde elektronik ortamda tutulması, meslek mensuplarının daha az zamanda daha fazla iş yapabilmelerini sağlamaktadır. Ayrıca, elektronik ortamda yapılan kayıtlar sayesinde hata tespiti elle yapılan kayıtlara göre daha kolay bulunabilmekte ve hata payı azalmaktadır. Dezavantaj olarak ise, ofis ortamındaki teknolojik altyapının iyileştirilmesinden kaynaklı maliyet yükünün artması, teknolojiyi iyi düzeyde kullanmasını bilen personele ihtiyacın artması ve personele ödenecek ücretinde vasıflı eleman düzeyinde olmasından kaynaklı ücretinin artması gibi maliyetlerden bahsedilmektedir (Orhan, 2017, s.25).

Teknoloji alanındaki hızlı değişimler muhasebe mesleğini de değişimlere uğratarak daha çok veri analizi ve danışmalık konularına yöneltecektir. Geleceğin muhasebecileri teknolojik gelişmelerle uyum içerisinde olan kişiler olacaktır. Meslek mensuplarının dijital çağa uyum sağlaması mesleki açıdan uzun süre kalıcı olabilmelerini sağlayacaktır (Akdoğan & Akdoğan, 2018, s.12).

Yapay zekâ, insana özgü hareketleri robotlara yâda bilgisayarlara yaptırabilme kabiliyeti olarak tanımlanmaktadır. Son yıllarda farklı meslek dallarında yapay zekâ önemli rol oynamaktadır. Yapay zekânın değiştireceği meslek dallarından birisi de muhasebe mesleğidir. Cherry Ventures, Rocket Internet gibi işletmelerin geliştirmiş olduğu Smacc adlı yapay zekâ muhasebe programı vardır. Smacc adlı bu program yüksek güvenlik önlemleri ile korunan, işletmeye gelen faturaları otomatik okuyan ve dışarıdan bir etken olmadan kayıt altına alan bir programdır. Bu program, likidite hesaplama, satış ve maliyetlerin hesaplanması vb. işlemleri de kendi yapmakta ve kendi kendine öğrenme özelliğine sahiptir (Tekbaş, 2018). Bu gibi programların yapay zekâ sayesinde muhasebe işlemlerini yapması, yapay zekâ ile gelişimin tamamlanmasının çok uzun vadede olmadığı düşünülmektedir. Uzmanlara göre 2030 yılında kadar 800 milyon işin yapay zekâ sayesinde işleniş şekli değişeceğini tahmin etmektedirler. Yapay zekâ teknolojisinin ilerlemesiyle birçok sektörde çalışan insanların işsiz kalacağı düşünülmektedir. Bu teknolojinin güçlü hale gelmesi muhasebeciler de dâhil olmak üzere gelecekteki kariyerleri ile ilgili endişe duymaktadırlar. Temeldeki sorunun değişen ve gelişen teknoloji karşısında muhasebe sektörünün nasıl bir yöne evrileceği ve mesleğin geleceğinin nasıl etkileneceği hususundadır (Bozdemir & Cabar, 2021, s.49).

3. İŞ TATMİNİ VE MUTLULUK

İş tatmini, işi yapan emekçinin yaptığı işin bütününe ve çalıştığı ortama göstermiş olduğu olumlu yönlü tepkidir. İş tatmini, kişinin bir işten edindiği mutluluk ve mutsuzluk durumunu da ifade etmektedir. İşin niteliğiyle çalışan emekçinin beklentileri ne kadar uyum içerisinde ise o kadar fazla iş tatmini gerçekleşmektedir (Özdemir, 2006, s.3). Bir başka ifade ile iş tatmini, çalışanın işten elde edilen maddi çıkarlarının, iş arkadaşlarıyla beraber çalışmaktan zevk almasının ve bir eser meydana getirme hissinin ona sağladığı mutluluktur (Bingöl, 1997, s.270).

İnsanların meslek hayatları kendi hayatlarının önemli bir kısmını oluşturmakta ve insan ömrünün çoğu kısmını çalışarak sürdürmektedir. Eğer çalışma hayatındaki istediği performansı elde ederse kişi iş tatmini elde etmekte, fakat isteği gibi beklentisi dışında olursa da iş tatminsizliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, işi yapan emekçi yeteri düzeyde iş tatmini sağlarsa performansına yansır ve bu durumda da üretkenliği artar, ürün ve hizmet üretiminde verim alınır (Köroğlu, 2012, ss.275-276).

Çalışanların iş tatminini etkileyen faktörlerden biri iş ile ilgili faktörlerdir. Bu faktörler, işin toplumdaki saygınlığı, kariyer imkânı, yaptığı iş için almış olduğu mükâfatı ve ceza sistemi gibi etmenler şeklinde sıralanmaktadır (Sevimli & İşcan, 2005, ss.56-58). İş tatmini ayrıca içsel ve dışsal tatmin diye ikiye ayrılmaktadır. Çalışanların “terfi, ücret” gibi dışsal kaynaklardan edindikleri tatmin dışsal iş tatmini olarak adlandırılmaktadır. Çalışanların vicdan, meşguliyet, karar verme gibi içsel kaynaklardan edindikleri tatmin içsel iş tatmini olarak isimlendirilmektedir (Erkuş vd., 2011, s.246).

Günden güne birçok alanda olduğu gibi muhasebe alanında da elektronik uygulamalarının kullanımının artması, meslek mensuplarının dijital ortamdaki yeterlilikleri veya yetersizlikleri iş tatmini düzeylerini olumlu veya olumsuz yönde etkileyecektir. Muhasebe meslek mensupları yazılım programlarıyla muhasebe işlemlerini kolay ve hızlı bir biçimde yapabilmektedir. Ayrıca, işlem esnasında ya da sonrasında karşılaştığı sorunlara çözümler üretebilmekte, bu sayede mesleki açıdan kendilerini yetkin görmekte ve yaptıkları işten tatmin olmaktadır. Dijital ortama uyum sağlayamayan muhasebe meslek mensupları ise bilişim sistemleriyle herhangi bir sorunla karşı karşıya kaldıklarında çözüm üretememesinden dolayı hem kendilerini mesleki açıdan yetersiz hissetmekte hem de yaptıkları işten tatmin olamamaktadırlar (Emer, 2022, s.224).

Ağır iş yükü, bir işin zaman baskısı altında yapılması zorunluluğunun olması, yapılan işten beklentinin yüksek olması ve işin gerektirdiği tüm yeteneklerin emekçinin üzerinde olması olarak tanımlanmaktadır. Emekçilerin iş tatmin düzeylerini ağır iş yükü olumsuz yönde etkilemektedir (Kanbur, 2018, s.127). Muhasebe meslek mensuplarının işlerini yaparken kısıtlı zaman aralığında çalışmaları, mevzuatın devamlı değişmesi ve iş yüklerinin birbirinden farklı olması ağır iş yükü altında olduklarını göstermektedir. Teknoloji kullanımı sayesinde meslek mensuplarının iş yükü hafiflemektedir. Bu durum ise, meslek mensuplarının iş tatmini üzerinde olumlu etki göstermektedir. Ayrıca, mesleki gelişimleri için meslek mensupları kendilerine daha fazla zaman ayırabilmektedir.

Muhasebe meslek mensuplarından dijital dönüşüme uyum sağlayabilenler olabileceği gibi uyum sağlayamayanlarda olabilecektir. Dijital dönüşümle teknolojik aletleri kullanabilme yeteneği, meslek mensuplarının mesleki ustalıklarının önemini etkileyebilmekte ve teknolojik gelişmelere uyum sağlayamayanların iş tatmini düzeylerini olumsuz etkilemelerinden kaynaklı kendilerini mutsuz hissetmelerine neden olacaktır. Mesleki tecrübeleri teorik anlamda ne kadar güçlü olursa olsun teknolojik beceri eksikliği meslek mensuplarında mutsuzluk yaratacaktır. Ayrıca bu durum, eskiyi zleme, teknolojiye direnme ve teknolojiyi benimseyememe gibi sorunlarını da beraberinde getirecektir. Muhasebe işlemleri yapılırken günümüzde teknolojiyi kullanmanın yasal zorunlukları bulunmaktadır. Örneğin, elektronik ortamda hazırlanması gereken belgeler kâğıt üzerinde hazırlanıyorsa Vergi Usul Kanunu'nun 353. maddesi hükümlerine göre cezai yaptırımları vardır. Muhasebe işlemleri yapılırken, teknolojiyi gerektirdiği düzeyde kullanamazlarsa meslek mensupları cezalara maruz kalmaktadırlar. Bu durum meslek mensuplarını iş tatmini yönünden olumsuz etkilenmekte ve mutsuz etmektedir (Emer, 2022, s.225).

4. LİTERATÜR TARAMASI

Muhasebe alanında yaşanan e-dönüşüm, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk ve iş tatmini ile ilgili konularda yapılan bazı çalışmalardan elde edilen bulgulara aşağıda değinilmiştir.

Eş ve Atasoy (2022), alışmalarında Ankara ilinde mesleklerini icra eden 403 muhasebe meslek mensubuna e-dönüşüme uyum sağlayıp sağlamadıklarını, e-dönüşüm bilgi düzeylerini ve dijitalleşme sonucu oluşan kaygı düzeylerini ölçmek için anket yöntemi uygulamışlardır. Yapmış oldukları analiz sonuçlarına göre ise, muhasebe meslek mensuplarının demografik

özelliklere göre e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeylerinin, memnuniyet düzeylerinin ve dijitalleşme sonucu oluşan kaygı düzeylerin farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir. Ayrıca, lisansüstü eğitim gören katılımcıların lisans eğitimi gören katılımcılara göre kaygı düzeylerinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Diğer kullandıkları analizlerden biri olan regresyon analizi bulgularına göre ise, e-dönüşüm bilgi ve uyum düzeyinin memnuniyet düzeyine pozitif yönde anlamlı etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Dijitalleşme sonucu oluşan kaygı düzeyine ise, negatif yönde anlamlı etkisi bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Mert vd. (2022), yapmış oldukları araştırmada, muhasebe alanındaki dijitalleşme sürecini, gelişimini ve dijitalleşmenin muhasebe uygulamalarına etkilerini incelemişlerdir. Bu doğrultu da İstanbul'da mesleklerini devam ettiren serbest mali müşavirlere anket uygulamışlardır. Elde ettikleri bulgular sonucunda ise, katılımcıların dijital teknoloji ile ilgili değişimleri mesleki uygulamalarda takip ettikleri sonucuna varmışlardır. Ayrıca, meslek mensupları dijital teknolojiyi mesleki uygulamalarda önemli derecede kullandıklarını belirtmişlerdir.

Emer (2022), Kahramanmaraş ilinde mesleklerini icra eden 256 muhasebe meslek mensubunun teknoloji kullanım seviyelerinin iş tatminleri üzerine etkisini ölçmek için anket uygulamıştır. Analiz bulgularına göre, muhasebe meslek mensuplarının teknoloji kullanım seviyelerinin iş tatmine olumlu etkisi olduğunu tespit etmiştir.

Şeker ve Hoş (2021), yapmış oldukları çalışmada Çorum ilinde mesleklerini icra eden Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin dijital muhasebe uygulamalarını kullanmadaki bakış açılarını ve kullanıma etki eden faktörleri tespit etmek için meslek mensuplarına anket uygulamışlardır. Çalışmanın sonucunda ise, dijital muhasebe uygulamalarının meslek mensupları için faydalı olacağını ve bu uygulamaları kullanma konusunda niyetlerinin olduğu konusunda pozitif yönlü bir etkinin olduğunu tespit etmişlerdir.

Akçakanat ve Kılınç (2021), çalışmalarında Antalya, Isparta ve Burdur illerinde faaliyet gösteren 250 muhasebe meslek mensubu üzerine işin ve yaşamın anlamının mutlulukları üzerine etkisini anket yöntemiyle ölçmüşlerdir. Araştırmanın bulgularına göre ise, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk düzeyleri, işlerinin ve yaşamlarının da orta düzeyin üzerinde anlamlı bulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, katılımcıların mutlulukları üzerine pozitif ve anlamlı etkiler yaptıklarını da ifade etmişlerdir.

Tekin ve Deniz (2019), yapmış oldukları çalışmada 178 muhasebe çalışanın iş tatmini, iş stresi ve iş performansı düzeylerini nasıl etkilediğini ölçmek için anket uygulamışlardır. Yapılan anket sonucuna göre, çok sayıda katılımcının iç kontrolü yüksek düzeyde kişilik yapısına sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Tekbaş vd. (2018), çalışmalarında dijital sistemlere yönelik yenilikleri kullanmada muhasebe meslek mensuplarının tutumlarını ve dijital muhasebe okuryazarlığının gerekliliğini araştırmak için 238 muhasebe meslek mensubuna anket uygulamışlardır. Analiz sonuçlarına göre ise, katılımcıların geneli dijital ürünleri verimli bulduklarını, ürünleri kullanma da zorluk yaşamadıklarını ve mesleklerindeki teknolojik gelişmeleri yakından takip ettiklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca muhasebe meslek mensuplarının dijital muhasebe okuryazarlığının gerekli olduğunu belirttikleri ifade edilmiştir.

Lian (2015), çalışmasında Tayvan'da bulut tabanlı e-faturanın benimsenmesine ilişkin görüşleri inceleyebilmek için 251 katılımcıya anket uygulaması yapmıştır. Çalışma sonucunda ise, yeni bir uygulama olan e-fatura sistemini katılımcıların henüz benimsemediğini ve e-devlet sistemine olan güven ve algılanan risk düzeyinin e-fatura uygulamasının benimsenmesinde belirleyici faktör olarak görüldüğü belirlenmiştir.

Marinagi vd. (2015), Yunanistan'da faaliyetlerini sürdüren 42 Yunan işletmesine e-fatura kullanıp kullanmadıkları ve muhasebe uygulamaları üzerinde dijitalleşmenin benimsenip benimsenmediğini incelemek için anket uygulamışlardır. Analiz sonucuna göre ise, katılımcıların e-fatura kullanım oranlarının düşük seviyelerde olduğunu ve muhasebe uygulamalarında dijital teknolojiyi benimsemeleri konusunda ise gelişmelere sıcak baktıklarını belirtmişlerdir.

Spoz (2014), yapmış olduğu çalışmada, Avrupa Birliği'ndeki ülkelerin bir yıl içerisinde e-fatura kullanım düzeylerini incelemiştir. Analiz bulgularına göre, dijital uygulamaların mesleki uygulamalarda kullanımı sayesinde bir yılda 240 milyon Euro'luk faturalama maliyetinin azaldığını yani tasarruf edildiğini ifade etmiştir. Elektronik ortamda hazırlanan bir faturanın kâğıt faturaya göre alternatif bir teknolojik ilerleme olduğunu belirtmiştir. Ayrıca muhasebe meslek mensuplarının dijitalleşme sayesinde hem zamanlarını daha verimli kullandıklarını hem de faturalama işlemlerini daha kolay yapabildiklerini tespit etmiştir.

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

5.1. Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu çalışmada, ülkemizde muhasebe alanında yaşanan e-dönüşümün, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk ve iş tatmini seviyeleri üzerinde nasıl bir etki yarattığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda e-dönüşüm öncesi ve sonrası şeklinde katılımcıların görüşleri alınmıştır. Araştırmada, aşağıdaki hipotezler test edilmeye çalışılacaktır.

H1: Muhasebe meslek mensuplarının mutluluk algıları, muhasebe uygulamalarında yaşanan e-dönüşüm öncesi ve sonrasına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H2: Muhasebe meslek mensuplarının iş tatmini algıları, muhasebe uygulamalarında yaşanan e-dönüşüm öncesi ve sonrasına göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

5.2. Örneklem

Araştırma, Antalya ilinde muhasebe meslek mensubu olarak çalışan kişiler örnekleminde yapılmıştır. Araştırmada, örnekleme tekniklerinden tesadüfi olmayan yöntemlerden birisi olan kolayda örnekleme metodu kullanılmıştır. Bu kapsamda ulaşılan muhasebe meslek mensubu sayısı 154'tür. Antalya Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası 2019 yılı verilerine göre, serbest muhasebeci sayısı 197 iken serbest muhasebeci mali müşavir sayısı ise 3056'dır (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği [TURMOB], 2020). Veriler bizzat araştırmacılar tarafından, muhasebe meslek mensupları işyerlerinde ziyaret edilerek toplanmıştır. Çalışmaya katılmayı kabul eden muhasebe meslek mensuplarına öncelikle araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, ardından anket uygulamasına geçilmiştir. Çalışmanın saha araştırmasının gerçekleştirilebilmesi için Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'ndan 30.06.2020 tarih ve 93/4 sayılı yazı ile etik onay alınmıştır.

Katılımcıların Sosyo-Demografik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Tanımlayıcı özellikler

Değişkenler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	46	29.9
Erkek	108	70.1
Medeni Durum		
Evli	113	73.4
Bekâr	41	26.6
Mesleki Unvan		
SM	44	28.6
SMMM	110	71.4
Eğitim Düzeyi		
Lise	21	13.6
Önlisans	19	12.3
Lisans	101	65.6
Yüksek Lisans	13	8.4
Yaş		
30 yaş ve altı	40	26.0
31-40 yaş arası	60	39.0
41 yaş ve üzeri	54	35.1
Kıdem		
10 yıl ve altı	63	40.9
11-20 yıl arası	60	39.0
21 yıl ve üzeri	31	20.1

Tablo 1'den görülebileceği gibi katılımcıların 46'sı (%29.9) kadın, 108'i (%70.1) erkektir. Yine katılımcıların 113'ü (%73.4) evli iken 41'i (%26.6) bekârdır. Mesleki unvan açısından katılımcıların dağılımına bakıldığında 44'ü (%28.6) serbest muhasebeci, 110'u (%71.4) ise serbest muhasebeci mali müşavir olarak görev yapmaktadır. Eğitim seviyesi açısından Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların 21'inin (%13.6) lise, 19'unun (%12.3) meslek yüksekokulu, 101'inin (%65.6) lisans ve 13'ünün (%8.4) yüksek lisans mezunu olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş gruplarına bakıldığında, 30 yaş ve altında bulunan katılımcılar 40 (%26) kişi iken 31-40 yaş arasında 60 (%39) kişi, 41 yaş ve üzerinde ise 54 (%35.1) kişi bulunmaktadır. Tablo 1'den son olarak muhasebe meslek mensubu olarak kıdem sürelerine bakıldığında, 10 yıl ve altı kıdeme sahip 63 (%40.9) katılımcı olduğu bunu sırasıyla 11-20 yıl arası 60 (%39) ve 21 yıl ve üzeri 31 (%20.1) katılımcının izlediği görülmüştür.

5.3. Veri Toplama Araçları

Katılımcıların demografik nitelikli özellikleri, kişisel bilgi formu ile toplanmıştır. Bu kapsamda yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, unvan ve kıdemden oluşan 6 adet soruya katılımcıların cevap vermesi istenmiştir. Ayrıca çalışmada katılımcıların mutluluk ve iş tatmini seviyelerini ölçmek amacıyla birer soru yöneltilmiştir. Katılımcıların bu sorulara e-dönüşüm öncesini ve sonrasını düşünerek yanıt vermeleri istenmiştir. Bu sorulara aşağıda yer verilmiştir.

Soru 1: Ülkemizde muhasebe uygulamalarında e-dönüşüm öncesi mesleki kariyerinizi düşünerek, mutluluk düzeyinizi belirtiniz.

Soru 2: Ülkemizde muhasebe uygulamalarında e-dönüşüm sonrası mesleki kariyerinizi düşünerek, mutluluk düzeyinizi belirtiniz.

Soru 3: Ülkemizde muhasebe uygulamalarında e-dönüşüm öncesi mesleki kariyerinizi düşünerek, iş tatmini düzeyinizi belirtiniz.

Soru 4: Ülkemizde muhasebe uygulamalarında e-dönüşüm sonrası mesleki kariyerinizi düşünerek, iş tatmini düzeyinizi belirtiniz.

Katılımcılara, soruların altında 10'lu Likert şeklinde ölçeklendirilmiş bir skala sunulmuştur. Bu skalada 1 en düşük 10 en yüksek seviyeyi göstermektedir. Ölçekten elde edilecek puanların artışı yükselen mutluluk ve iş tatminini işaret etmektedir.

5.4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22 paket programı kullanılmıştır. Öncelikle programa girilen verilerin hatalı olanları düzeltilmiştir. Ardından mutluluk ve iş tatminini ölçen 4 adet sorunun çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Verilerin normal dağılım gösterdiği anlaşıldıktan sonra betimleyici istatistiklere yer verilmiştir. Ardından eşleştirilmiş iki örnek t-testi analizi gerçekleştirilerek, çalışmanın hipotezleri sınanmıştır. Son olarak ise katılımcılara yöneltilen 4 soru bağlamında demografik özelliklere göre farklılaşmanın olup olmadığını test etmek için bağımsız örneklem t-testi ve tek yönlü varyans analizi gerçekleştirilmiştir.

6. BULGULAR

Verilerin analizine geçmeden önce soruların normallik varsayımını sağlayıp sağlamadıkları araştırılmıştır. Bu kapsamda elde edilen çarpıklık ve basıklık katsayıları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Soruların çarpıklık ve basıklık katsayıları

Değişkenler	Çarpıklık		Basıklık	
	Katsayı	Standart Hata	Katsayı	Standart Hata
Soru 1	-.466	.195	.233	.389
Soru 2	-.054	.195	-.867	.389
Soru 3	-.443	.195	-.098	.389
Soru 4	-.076	.195	-.998	.389

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere sorulara ait çarpıklık ve basıklık katsayıları +1 ile -1 değerleri aralığındadır. Morgan ve arkadaşları değişkenlerin normal dağılım göstermesi için bu değerlerin yeterli olduğunu söylemektedir (Morgan vd., 2004, s.49).

Muhasebe meslek mensuplarına yöneltilen 4 adet soruya ilişkin betimleyici istatistikler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikler

	Minimum	Maksimum	Ort.	SS
Soru 1	1.00	10.00	6.48	2.124
Soru 2	1.00	10.00	5.18	2.583
Soru 3	1.00	10.00	6.50	2.247
Soru 4	1.00	10.00	5.27	2.680

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma

Katılımcıların sorulara vermiş oldukları yanıtların ortalamaları, standart sapmaları, minimum ve maksimum değerleri verildikten sonra hipotezlerin test edilmesi aşamasına geçilmiştir.

Muhasebe meslek mensuplarının, ülkemizde muhasebe uygulamalarında yaşanan e-dönüşüm öncesi ve sonrası mutluluk ve iş tatmini algı puanları ortalamaları arasındaki farklılığın belirlenmesi amacıyla eşleştirilmiş iki örnek t-testi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4’de analiz sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4. Eşleştirilmiş iki örnek t-testi sonuçları

Değişkenler	Öncesi	Sonrası	İstatistiksel Değerlendirme	
	Ort. ± SS	Ort. ± SS	T	p
Mutluluk	6.48±2.124	5.18±2.583	5.809	< .001
İş Tatmini	6.50±2.247	5.27±2.680	5.351	< .001

Ort: Ortalama, SS: Standart sapma

Tablo 4 incelendiğinde, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk seviyelerine ilişkin geçmişe yönelik ve şu anki algı puanları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($t(154)= 5.809$, $p < .001$). Ulaşılan bu bulguya göre, muhasebe meslek mensuplarının mutluluk seviyelerine ilişkin geçmişe yönelik algı puanları ortalaması (6.48 ± 2.124), şimdiki algı puanları ortalamasına göre (5.18 ± 2.583) daha yüksektir. Bu durumda katılımcıların, muhasebe uygulamalarında yaşanan e-dönüşüm öncesi daha mutlu oldukları sonucuna varılmıştır.

Yine Tablo 4’de görülebileceği gibi, muhasebe meslek mensuplarının iş tatmini seviyelerine ilişkin geçmişe yönelik ve şu anki algı puanları ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($t(154)= 5.351, p< .001$). Ulaşılan bu bulguya göre, muhasebe meslek mensuplarının iş tatmini seviyelerine ilişkin geçmişe yönelik algı puanları ortalaması (6.50 ± 2.247), şimdiki algı puanları ortalamasından (5.27 ± 2.680) daha yüksektir. Bu bağlamda katılımcıların, muhasebe uygulamalarında yaşanan e-dönüşüm öncesi işlerinde daha fazla tatmin yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Elde edilen sonuçlar uyarınca çalışmanın bir ve iki numaralı hipotezleri desteklenmiştir.

Bu çalışmada ayrıca, katılımcıların kendilerine yöneltilen dört adet soruya verdikleri cevapların puan ortalamalarının, demografik değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediği de analiz edilmiştir. Bu kapsamda, iki gruptan oluşan demografik değişkenlerde bağımsız örneklem t-testi, ikiden fazla gruptan oluşan demografik değişkenlerde ise tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Öncelikle cinsiyet değişkeni ele alınmış olup ulaşılan sonuçlar Tablo 5’de aktarılmıştır.

Tablo 5. Cinsiyet değişkeni açısından bağımsız örneklem t-testi sonuçları

		Varyansların Eşitliği İçin Levene Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t-testi		
		F	p	t	sd	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	1.783	.184	.405	152	.686
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			.381	74.862	.704
Sonraki Mutluluk Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.003	.956	.431	152	.667
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			.430	84.640	.668
Önceki İş Tatmini Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.047	.829	.547	152	.585
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			.531	79.673	.597
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.173	.678	1.261	152	.209
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			1.287	89.050	.202

Tablo 5 incelendiğinde, Levene testi sonuçlarına göre $p> .05$ olduğu için tüm değişkenler açısından varyansların homojen olduğu söylenebilir (Gürbüz & Şahin, 2016, s.237). Bu sebeple t-test istatistiğinin anlamlı olup olmadığını anlamak için birinci satırda bulunan p değerlerine bakılmıştır. Tablodan da görüleceği üzere tüm değişkenler için p değeri anlamlı değildir ($p> .05$). Bu sebeple cinsiyetin, katılımcıların mutluluk ve iş tatmini seviyeleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Aşağıda yer alan Tablo 6’da cinsiyet değişkenine göre katılımcıların elde ettikleri aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 6. Cinsiyete göre ortalama ve standart sapma değerleri

	Cinsiyet	N	Ort.	SS
Önceki Mutluluk Seviyesi	Kadın	46	6.58	2.353
	Erkek	108	6.43	2.029
Sonraki Mutluluk Seviyesi	Kadın	46	5.32	2.599
	Erkek	108	5.12	2.587
Önceki İş Tatmini Seviyesi	Kadın	46	6.65	2.368
	Erkek	108	6.43	2.201
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	Kadın	46	5.69	2.580
	Erkek	108	5.10	2.713

Tablo 6’dan görülebileceği gibi gerek kadın olsun gerek erkek tüm muhasebe meslek mensuplarında mutluluk ve iş tatmini seviyeleri, e-dönüşüm öncesinde daha yüksek iken sonrasında düşüşe geçmiştir. Tablo 6’da bir diğer ilgi çekici istatistik, kadın muhasebe meslek mensuplarının erkeklere nazaran daha mutlu ve iş tatminlerinin daha yüksek olmasıdır. Ancak aradaki fark Tablo 5’de de vurgulandığı gibi anlamlı değildir.

Medeni durum değişkeni açısından evli ve bekâr muhasebe meslek mensupları arasında gerçekleştirilen fark analizi sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Medeni durum değişkeni açısından bağımsız örneklem t-testi sonuçları

		Varyansların Eşitliği İçin Levene Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t-testi		
		F	p	t	sd	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.484	.488	-.970	152	.334
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			-.939	66.888	.351
Sonraki Mutluluk Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.845	.360	.473	152	.637
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			.483	73.911	.630
Önceki İş Tatmini Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.001	.976	-.364	152	.716
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			-.367	72.109	.715
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	1.963	.163	.710	152	.479
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			.741	77.238	.461

Tablo 7 incelendiğinde, Levene testi sonuçlarına göre $p > .05$ olduğu için tüm değişkenler açısından varyansların homojen olduğu söylenebilir. Bu sebeple t-test istatistiğinin anlamlı olup olmadığını anlamak için birinci satırda bulunan p değerlerine bakılmıştır.

Tablodan da görüleceği üzere tüm değişkenler için p değeri anlamlı değildir ($p > .05$). Bu sebeple medeni durumun, katılımcıların mutluluk ve iş tatmini seviyeleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 8’de medeni durum değişkenine göre katılımcıların elde ettikleri aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 8. Medeni duruma göre ortalama ve standart sapma değerleri

	Medeni Durum	N	Ort.	SS
Önceki Mutluluk Seviyesi	Evli	113	6.38	2.084
	Bekâr	41	6.75	2.233
Sonraki Mutluluk Seviyesi	Evli	113	5.24	2.620
	Bekâr	41	5.02	2.504
Önceki İş Tatmini Seviyesi	Evli	113	6.46	2.263
	Bekâr	41	6.60	2.223
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	Evli	113	5.37	2.745
	Bekâr	41	5.02	2.504

Tablo 8’den de anlaşılacağı gibi hem evli hem de bekâr çalışanların, mutluluk ve iş tatmini seviyeleri, e-dönüşüm sonrasına nazaran e-dönüşüm öncesinde daha yüksek seviyededir.

Unvan değişkeni açısından gerçekleştirilen fark analizi sonuçları Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Unvan değişkeni açısından bağımsız örneklem t-testi sonuçları

		Varyansların Eşitliği İçin Levene Testi		Ortalamaların Eşitliği İçin t-testi		
		F	p	t	sd	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.088	.768	-.431	152	.667
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			-.433	80.031	.666
Sonraki Mutluluk Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.276	.600	-1.125	152	.262
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			-1.160	84.643	.249
Önceki İş Tatmini Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.029	.864	-.713	152	.477
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			-.730	83.382	.467
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	Eşit Varyanslar İçin	.071	.790	-.284	152	.777
	Eşit Olmayan Varyanslar İçin			-.292	83.837	.771

Tablo 9 incelendiğinde, Levene testi sonuçlarına göre $p > .05$ olduğu için tüm değişkenler açısından varyansların homojen olduğu söylenebilir. Bu sebeple t-test istatistiğinin anlamlı olup olmadığını anlamak için birinci satırda bulunan p değerlerine bakılmıştır.

Tablodan da görüleceği üzere tüm değişkenler için p değeri anlamlı değildir ($p > .05$). Bu sebeple unvanın, katılımcıların mutluluk ve iş tatmini seviyeleri üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 10’da unvan değişkenine göre katılımcıların elde ettikleri aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri görülebilir.

Tablo 10. Unvana göre ortalama ve standart sapma değerleri

	Unvan	N	Ort.	SS
Önceki Mutluluk Seviyesi	SM	44	6.36	2.114
	SMMM	110	6.52	2.136
Sonraki Mutluluk Seviyesi	SM	44	4.81	2.452
	SMMM	110	5.33	2.631
Önceki İş Tatmini Seviyesi	SM	44	6.29	2.162
	SMMM	110	6.58	2.284
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	SM	44	5.18	2.572
	SMMM	110	5.31	2.732

Tablo 10’da görülebileceği üzere hem serbest muhasebecilerde hem de serbest muhasebeci mali müşavirlerde mutluluk ve iş tatmini seviyeleri, e-dönüşüm öncesinde daha yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Tablo 10’dan çıkarılabilecek bir başka sonuç ise serbest muhasebeci mali müşavirlerin, serbest muhasebecilere nazaran daha mutlu ve iş tatminlerinin daha yüksek olmasıdır. Ancak aradaki fark Tablo 9’da da vurgulandığı gibi anlamlı değildir.

Muhasebe meslek mensuplarının eğitim seviyeleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Bunun için öncelikle tek yönlü varyans analizinin ön şartını sağlamak adına varyansların homojen olup olmadığına bakılmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 11’de özetlenmiştir.

Tablo 11. Eğitim durumu için değişkenlerin levene testi sonuçları

	Levene Test İstatistiği	sd 1	sd 2	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	1.585	3	150	.195
Sonraki Mutluluk Seviyesi	1.188	3	150	.317
Önceki İş Tatmini Seviyesi	2.374	3	150	.053
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	1.266	3	150	.288

Tablo 11’de anlamlılık değerleri incelendiğinde, tüm değişkenler için varyansların eşit olduğu ($p > .05$) ve dolayısı ile tek yönlü varyans analizinin ön şartının sağlandığı görülmüştür. Bu kapsamda tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 12’de gösterilmiştir.

Tablo 12. Eğitim durumu değişkeni açısından tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	Gruplar arası	12.189	3	4.063	.899	.444
	Grup içi	678.253	150	4.522		
	Toplam	690.442	153			
Sonraki Mutluluk Seviyesi	Gruplar arası	35.000	3	11.667	1.774	.155
	Grup içi	986.539	150	6.577		
	Toplam	1021.539	153			
Önceki İş Tatmini Seviyesi	Gruplar arası	5.859	3	1.953	.382	.766
	Grup içi	766.641	150	5.111		
	Toplam	772.500	153			
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	Gruplar arası	26.814	3	8.938	1.250	.294
	Grup içi	1072.180	150	7.148		
	Toplam	1098.994	153			

Tablo 12’deki sonuçlar incelendiğinde, p anlamlılık değerleri .05’den büyük olduğu için farklı eğitim seviyesine sahip muhasebe meslek mensuplarının, mutluluk ve iş tatmini seviyelerinin farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Muhasebe meslek mensuplarının yaş düzeyleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Bunun için öncelikle tek yönlü varyans analizinin ön şartını sağlamak adına varyansların homojen olup olmadığına bakılmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 13’de özetlenmiştir.

Tablo 13. Yaş düzeyi için değişkenlerin levene testi sonuçları

	Levene Test İstatistiği	sd 1	sd 2	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	.039	2	151	.961
Sonraki Mutluluk Seviyesi	1.614	2	151	.203
Önceki İş Tatmini Seviyesi	.082	2	151	.922
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	2.448	2	151	.090

Tablo 13’deki anlamlılık değerlerinden de anlaşılacağı gibi, tüm değişkenler için varyansların eşit olduğu ($p > .05$) ve dolayısı ile tek yönlü varyans analizinin ön şartının sağlandığı görülmüştür. Bu kapsamda tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 14’de gösterilmiştir.

Tablo 14. Yaş değişkeni açısından tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	Gruplar arası	14.735	2	7.368	1.646	.196
	Grup içi	675.706	151	4.475		
	Toplam	690.442	153			
Sonraki Mutluluk Seviyesi	Gruplar arası	16.794	2	8.397	1.262	.286
	Grup içi	1004.745	151	6.654		
	Toplam	1021.539	153			
Önceki İş Tatmini Seviyesi	Gruplar arası	10.382	2	5.191	1.029	.360
	Grup içi	762.118	151	5.047		
	Toplam	772.500	153			
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	Gruplar arası	2.143	2	1.071	.147	.863
	Grup içi	1096.851	151	7.264		
	Toplam	1098.994	153			

Tablo 14'deki sonuçlar incelendiğinde, p anlamlılık değerleri .05'den büyük olduğu için farklı yaş gruplarına dâhil muhasebe meslek mensuplarının, mutluluk ve iş tatmini seviyelerinin farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Muhasebe meslek mensuplarının mesleki kıdem süreleri açısından gruplar arasında anlamlı farklılık olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Bunun için öncelikle tek yönlü varyans analizinin ön şartını sağlamak adına varyansların homojen olup olmadığına bakılmıştır. Ulaşılan sonuçlar Tablo 15'de özetlenmiştir.

Tablo 15. Kıdem seviyesi için değişkenlerin levene testi sonuçları

	Levene Test İstatistiği	sd 1	sd 2	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	.140	2	151	.870
Sonraki Mutluluk Seviyesi	1.690	2	151	.188
Önceki İş Tatmini Seviyesi	.272	2	151	.762
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	1.336	2	151	.266

Tablo 15'de anlamlılık değerleri incelendiğinde, tüm değişkenler için varyansların eşit olduğu ($p > .05$) ve dolayısı ile tek yönlü varyans analizinin ön şartının sağlandığı görülmüştür. Bu kapsamda tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Kıdem değişkeni açısından tek yönlü varyans analizi sonuçları

	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Önceki Mutluluk Seviyesi	Gruplar arası	26.804	2	13.402	3.049	.050
	Grup içi	663.638	151	4.395		
	Toplam	690.442	153			
Sonraki Mutluluk Seviyesi	Gruplar arası	5.759	2	2.879	.428	.653
	Grup içi	1015.780	151	6.727		
	Toplam	1021.539	153			
Önceki İş Tatmini Seviyesi	Gruplar arası	13.823	2	6.911	1.376	.256
	Grup içi	758.677	151	5.024		
	Toplam	772.500	153			
Sonraki İş Tatmini Seviyesi	Gruplar arası	.619	2	.310	.043	.958
	Grup içi	1098.374	151	7.274		
	Toplam	1098.994	153			

Tablo 16'dan da görülebileceği gibi, muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüm öncesi mutluluk seviyeleri kıdem süresi değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermektedir ($F(2, 151) = 3.049, p < .05$). Farkın hangi gruplardan kaynaklandığını test etmek için post-hoc testlerinden Tukey testi kullanılmıştır. Buna göre farkın kaynağı, 10 yıl ve altı kıdeme sahip çalışanlar (6.96 ± 2.071) ile 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip çalışanlar (5.96 ± 2.198) arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Diğer değişkenler açısından ise p anlamlılık değerleri .05'den büyük olduğu için farklı kıdem seviyesine sahip muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüm sonrası mutluluk ve iş tatmini seviyelerinin farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

7. SONUÇ VE TARTIŞMA

Teknolojinin gelişmesiyle pek çok meslek değişim ve gelişim geçirmektedir. Muhasebe meslek mensupları da değişime ayak uydurmak zorunda kalmaktadır. Muhasebe meslek mensuplarının belgeleme, kayıt, sınıflandırma ve analiz ederek yorumlama süreci de dijitalleşme ile birlikte değişime uğramıştır. Elektronik ortamda belgelere ulaşım, e-deftere kayıt, e-tebligat, e-denetim, e-imza, e-fatura gibi dönüşümler gerçekleşmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının e-dönüşüme ayak uydurması zorunluluk haline gelmiştir. Ağır iş yükü, zaman baskısı altında işten beklentinin yüksek olması iş tatmin düzeylerini ve mutlulukları etkilemektedir.

Bu çalışmada, e-dönüşüm sürecinde muhasebe meslek mensuplarının iş tatmini ve mutluluk düzeylerinde anlamlı bir değişim olup olmadığını incelemek üzere Antalya ilinde faaliyet gösteren meslek mensuplarının görüşleri analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre araştırmada geliştirilen iki hipotez de desteklenmiştir. Buna göre, e-dönüşüm öncesi muhasebe meslek mensuplarının mutluluk ve iş tatmin düzeyleri e-dönüşüm sonrasına göre anlamlı bir şekilde daha yüksek seviyede gerçekleşmiştir. Teknolojinin getirmiş olduğu hız, belgelere

ulaşım kolaylığı vb. avantajlara karşın böyle bir sonucun ortaya çıkmış olması şaşırtıcı gelebilir. Bu sonucun ortaya çıkmasında muhasebe meslek mensuplarının teknoloji kullanımına yönelik önyargılarının etkili olduğu düşünülmektedir. Meslek mensuplarının değişime karşı direnç göstermeleri ve geliştirdikleri önyargı sebebiyle iş tatminlerinde ve mutluluklarında bir düşüş ortaya çıkması muhtemel görülmektedir.

Çalışmada ayrıca e-dönüşüm öncesi ve sonrası düşünülerek muhasebe meslek mensuplarının iş tatmini ve mutluluk düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, unvan, eğitim durumu, yaş düzeyine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Kıdeme göre ise gruplar arasında anlamlı farklılık görülmektedir. Bu farklılığın, 10 yıl ve altı kıdeme sahip muhasebe meslek mensupların, 20 yıl ve üzeri kıdeme sahip muhasebe meslek mensuplarına göre farklı mutluluk seviyelerine sahip olmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın kısıtlarından belki de en önemlisi çalışmanın kesitsel bir dizayn içermiş olmasıdır. Öncesi ve sonrası karşılaştırmalarının yapıldığı araştırmalarda, boylamsal araştırma dizaynının kullanılması daha anlamlı sonuçlar elde edilmesine olanak tanımaktadır. Çalışmada bir başka kısıt ise örneklem ile ilgilidir. Örneklem, ulaşılmaması zor bir gruptan seçildiği ve ayrıca çalışma pandemi döneminde gerçekleştirildiği için çok fazla sayıda katılımcıya ulaşılamamıştır. Sonraki çalışmalarda araştırmacılara boylamsal araştırma dizaynı kullanmaları ve evreni daha iyi temsil eden nitelikte ve nicelikte örneklem seçmeleri önerilmektedir. Bununla birlikte araştırmacılar, e-dönüşümün muhasebe meslek mensuplarının iş tatmini ve mutluluk düzeylerini neden azalttığını ortaya çıkaracak fenomenolojik desende nitel araştırmalara yönelebilirler. Bu sayede ortaya konulacak bilgi birikimi ile muhasebe meslek mensupları üzerinde e-dönüşümün yarattığı olumsuz etkileri ortadan kaldıracak önlemlerin de alınması mümkün olabilir. Yine bir başka öneri olarak, e-dönüşüm olgusu farklı kuşaklar bağlamında ele alınarak incelenebilir. Z kuşağı yavaş yavaş üniversite eğitimlerini tamamlamakta olup önümüzdeki birkaç yıl içerisinde muhasebe meslek mensubu olarak işe başlamaları muhtemel görünmektedir. Z kuşağının diğer kuşaklara göre e-dönüşüm ya da teknoloji kullanımı bağlamında farklılığını ortaya koyabilecek çalışmalar yapılması değerli sonuçlar ortaya koyacaktır. Burada sadece iş tatmini ve mutluluk değişkenleri değil işin anlamı, iş stresi, psikolojik iyi oluş gibi çeşitli psikolojik değişkenlerin de ele alınması uygun olabilir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI BEYANI

Makalenin hazırlanması ilgili yazarlar tarafından yapılmıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Makalenin yazarları arasında, çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

REFERENCES / KAYNAKLAR

Akçakanat, Ö., & Kılınç, Z. (2021). Muhasebe meslek mensupları mutlu mu? İşin anlamı ve yaşamın anlamının mutluluk üzerine etkisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 14(2), 665-693.

Akdoğan, N., & Akdoğan, M. U. (2018). Büyük veri bilişim teknolojisindeki gelişmelerin muhasebe uygulamalarına ve muhasebe mesleğine etkisi. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 18(55), 1-14.

Alptürk, E. (2008). *Elektronik denetim rehberi*. Ankara: Gelirler Kontrolörleri Derneği Yayınevi.

Arslan, M. C., & Karkacier, A. (2019). Dijital dönüşüm sürecinde yönetim muhasebesinin geleceğini etkileyen faktörlere kavramsal bir bakış. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(6), 430-442.

Bingöl, D. (1997). *Personel yönetimi*. Beta Yayıncılık.

Bozdemir, E., & Cabar, H. (2021). Dijital devrim sürecinde muhasebe alanında yapay zekâ uygulamalarına bakış. *42. Yılında XXXIX. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Değişen Teknoloji ve İş Ortamında Muhasebe Bildiriler Kitabı*, 48-57.

Büyükmirza, K. (2008). *Maliyet ve yönetim muhasebesi tek düzene uygun bir sistem yaklaşımı*. Ankara: Gazi Kitapevi.

Emer, A. E. (2022). Teknoloji kullanım düzeyinin iş tatmini üzerine etkisi: Muhasebe meslek mensupları üzerinde bir araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 66, 219-238.

Erdem, A., & Gülten, S. (2021). *Dijital muhasebe uygulamaları*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Erdoğan, E. (2020). *Dijital muhasebe uygulamaları kullanımının teknoloji kabul modeli ile incelenmesi: Muhasebe meslek mensupları üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi, Malatya.

Erkuş, A., Turunç, Ö., & Yücel, R. (2011). Örgütsel adalet ve örgütsel bağlılık arasındaki ilişkilerde içsel ve dışsal iş tatmininin aracılık rolü: Bankacılık sektöründe bir araştırma. *Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 6(1), 245-270.

Eş, A., & Atasoy, A. (2022). Dijitalleşmenin muhasebe meslek mensuplarına etkisi: Ankara ili örneği. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 15(2), 247-279.

Gökçen, G., & Özdemir, M. (2016). Türkiye’de muhasebe uygulamalarından e-defter ve e-fatura uygulaması. *Marmara Üniversitesi Öneri Dergisi*, 12(46), 137-154.

Gökgöz, A. (2011). Tarihsel perspektifte muhasebenin doğuşunu ve gelişimini etkileyen faktörler. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 167-177.

Güney, S., & Özyiğit, H. (2015). Muhasebedeki verilerin yönetimde kullanılması ve elektronik muhasebe verilerinin yönetim kararlarına etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 279-297.

Gürbüz, S., & Şahin, F. (2016). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Kanbur, E. (2018). Aşırı iş yükünün iş ve yaşam doyumu üzerindeki etkisi: İşe bağlı gerginliğin aracı rolü. *İş ve İnsan Dergisi*, 5(2), 125-143.

Koroğlu, Ö. (2012). İçsel ve dışsal iş doyum düzeyleri ile genel iş doyum düzeyi arasındaki ilişkinin belirlenmesi: Turist rehberleri üzerinde bir araştırma. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 13(2), 275-289.

Lian, J. W. (2015). Critical factors for cloud based e-invoice service adoption in Taiwan: An empirical study. *International Journal of Information Management*, 35(1), 98-109.

Marinagi, C., Trivellas, P., Reklitis, P., & Skourlas, C. (2015). Adoption and use of e-invoicing in greece. *AIP Conference Proceedings*, 1644(1), 279-286.

Mert, H., Güner, M., & Duyar, G. (2022). Dijitalleşme sürecinin gelişimi ve muhasebe uygulamalarına etkileri yönünden İstanbul ilinde SMMM'ler üzerinde bir araştırma. *Muhasebe Denetime Bakış Dergisi*, 66, 195-218.

Morgan, G. A., Leech, N. L., Gloeckner, G. W., & Barret, K. C. (2004). *SPSS for introductory statistics: Use and interpretation* (Second Edition). New Jersey: Lawrance Erlbaum Associates Publishers.

Orhan, B. (2017). *Bilgi teknolojilerindeki gelişmelerin muhasebe meslek mensuplarının verimliliğine etkileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hitit Üniversitesi, Çorum.

Özdemir, F. (2006). *Örgütsel iklimin iş tatmin düzeyine etkisi: Tekstil sektöründe bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Sevimli, F., & İşcan, Ö. (2005). Bireysel ve iş ortamına ait etkenler açısından iş doyumu. *Ege Academic Review*, 5(1), 55-64.

Spoz, A. (2014). A look at e-invoices from enterprices's and government's perspective. *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego We Wrocławiu*, (365), 254-264.

Şeker, Y., & Hoş, S. (2021). Muhasebe meslek mensuplarının dijital muhasebe uygulamalarını kullarımlarına ilişkin bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(4), 953-972.

Şenççek Tektüfekçi, F. (2013). Bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin muhasebe uygulamalarına etkisi: E-muhasebe. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 5(2), 89-102.

Tekbaş, İ. (2018). Yapay zekâ tarafından yapılan beyanlar geçerli mi? Erişim tarihi: 10.08.2022, <http://www.muhasebetr.com/yazarlarimiz/ismailtekbas/033/>.

Tekbaş, İ., Kurnaz, E., & Azaltun, M. (2018). Dijital muhasebe okuryazarlığı: Muhasebe meslek mensupları üzerine bir araştırma, *5TH International Congress on Accounting and Finance Research*, 223-238.

Tekin, B., & Deniz, B. (2019). Muhasebe meslek mensuplarının iş stresi, iş performansı ve iş tatmini düzeyleri üzerinde kontrol odağı etkili bir faktör mü? *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (84), 65-94.

Tektüfekçi, F. (2019). Endüstri 4.0 kapsamında dijital dönüşümün güncel elektronik muhasebe uygulamalarına yansıması ve pragmatik yaklaşım olarak mali mühendislik. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 14(1), 43-56.

Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği [TURMOB]. (2020). Üye istatistikleri. Erişim tarihi: 12.07.2020, [https://www.turmob.org.tr/istatistikler/c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bdfd0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu-\(sm-smmm\)](https://www.turmob.org.tr/istatistikler/c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bdfd0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu-(sm-smmm)).